

Kõrge kaitseväärtusega metsade seire 2018

Koostas: Toomas Hirse

1. Kaitsealused liigid

Käesolevas kokkuvõttes on analüüsitud keskkonnaregistris registreeritud kaitsealuste liikide esinemist ja leiukohtade arvukuse muutumist Riigimetsa Majandamise Keskuse (edaspidi RMK) hallatavatel maadel. Analüüsi teostamisel võrreldi viimase kümne aasta EELISE seisuga, mille andmed uuendatakse RMK GISis (RITA) keskmiselt kord nädalas. Käesolev analüüs tugineb järgnevatele RITA väljavõttele: 21.11.2008, 18.11.2009, 11.10.2010, 15.09.2011, 31.12.2012, 20.01.2014, 8.12.2014, 01.12.2015, 7.12.2016, 13.12.2017 ja 19.12.2018. Kaitsealuste liikide loendit on muudetud 2010. ja 2014. aastal (kaitsealuste liikide nimekirjade põhjalik redigeerimine toimus viimati 2004. aastal Looduskaitseaduse jõustumise järel).

Kaitsealused liigid jagunevad vastavalt arvukusele ja ohustatuse astmele kolme kaitsekategooriasse. Rangemini kaitstavad **I ja II kaitsekategooria liigid** võtab kaitse alla Vabariigi Valitsus Looduskaitseaduse (RT I 2004, 38, 258) § 10 lõike 3 alusel. I ja II kaitsekategooria liikide nimestik kinnitati Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. aasta määrusega nr 195 (RT I 2004, 44, 313), mida on muudetud määrustega 23.09.2010 (RT I 2010, 69, 519) ja 16.06.2014 (RT I, 18.06.2014, 18). Leebema kaitsereežiimiga **III kaitsekategooria liigid** võtab kaitse alla keskkonnaminister Looduskaitseaduse § 10 lõike 4 alusel. III kaitsekategooria liikide nimestik kinnitati Keskkonnaministri 19. mai 2004. aasta määrusega nr 51 (RT I 2004, 69, 1134), mida on muudetud määrustega 23.09.2010 (RT I 2010, 69, 524) ja 26.06.2014 (RT I, 04.07.2014, 8).

RMK maadel on 19.12.2018. seisuga registreeritud **490 erinevat kaitsealust liiki**. Viimase aasta jooksul on kaitsealuste liikide arv RMK maadel suurenenud 6 liigi võrra. Mitmel juhul on tegemist aga näiteks perekonna tasemel vaatlustega, mille täpne liik määratlemata. Uute liikidena saab välja tuua II kaitsekategooriasse kuuluvad kääv-neersambliku (*Nephroma resupinatum*), mõru kivipuraviku (*Boletus radicans*) ja nokktarna (*Carex rhynchophysa*). Liikide arvu muutustest annab graafilise ülevaate lisa 2.

Liikide arvu kõrval kirjeldab teadmisi kaitsealustest liikidest sisulisemalt leiukohtade arv. Leiukoha all mõistetakse ühe liigi ühe isendi või grupi kasvavatel taimedel ka grupi kasvukohta, lindude pesakohta jms. RMK maadel on 2018. detsembri seisuga kokku **36 254 kaitsealuste liikide leiukohta** ja viimase aasta jooksul on leiukohtade arv suurenenud 4 403 võrra. Liikide leiukohtade arvu muutustest annab graafilise ülevaate lisa 3.

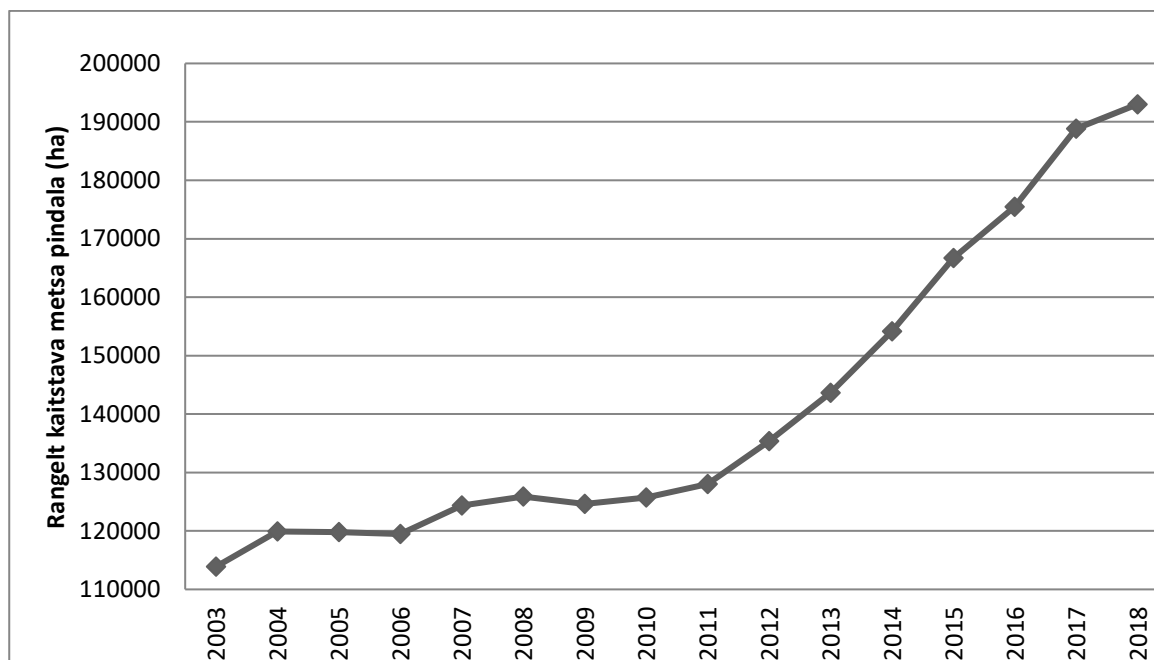
Kaitsealuste liikide leiukohtade arvu suurenemine peegeldab nii liigiekspertide, Keskkonnaameti ja Keskkonnaagentuuri aktiivset koostööd kaitsealuste liikide leiukohtade registreerimisel. Olulist rolli mängib ilmselt ka RMK hallatavate maade pindala suurenemine.

2. Kaitsealad ja kaitsevööndid, kaitsealused üksikobjektid, vääriselupaigad ja pärandkultuuriobjektid

Kaitsealade ja kaitsevööndite pindalad on esitatud tabelis 1. 2009. aasta alguses valmis RMK GISi tehniline rakendus, mis annab eraldiste takseerkirjeldustele kaitsepõhjuse automaatselt keskkonnaregistris olevate kaitstavate loodusobjektide geometria järgi. Kõik aruande toodud arvulised väärtused tuginevad RMK eraldiste andmetes toodud pindaladele.

Tabel 1. Kaitsealade ja kaitsevööndite pindala muutus RMK maal aastatel 2008-2017.

Väljavõtte kuupäev	kaitse-eeskirjata kaitseala	kaitseala loodusreservaat	kaitseala piiranguvöönd	kaitseala sihtkaitsevöönd	liigi püsielupaiga sihtkaitsevöönd	liigi püsielupaiga piiranguvöönd	hoiuala
21.11.2008	3 207	3 118	53 217	102 935	19 839	30 365	14 976
5.11.2009	3 541	2 397	53 541	104 212	18 012	27 602	14 301
11.10.2010	3 229	2 292	54 294	105 141	18 277	27 908	14 436
30.11.2011	3 047	2 399	55 424	106 199	19 410	28 255	15 629
31.12.2012	3 101	3 251	58 248	112 039	20 061	28 670	16 629
16.01.2014	1 143	3 264	61 522	119 572	20 775	29 206	18 545
2.12.2014	1 088	3 279	63 601	129 466	21 378	29 905	19 559
2.12.2015	1 363	3 315	64 533	141 378	21 979	29 402	22 188
2.11.2016	1 155	3 316	64 378	149 716	22 422	29 930	23 406
25.11.2017	730	3 316	69 520	162 284	23 234	29 510	20 083
31.12.2018	699	3 316	70 344	165 904	23 788	29 605	20 124
Kahe viimase aasta muutus (%)	-4,2	0,0	1,2	2,2	2,3	0,3	0,2

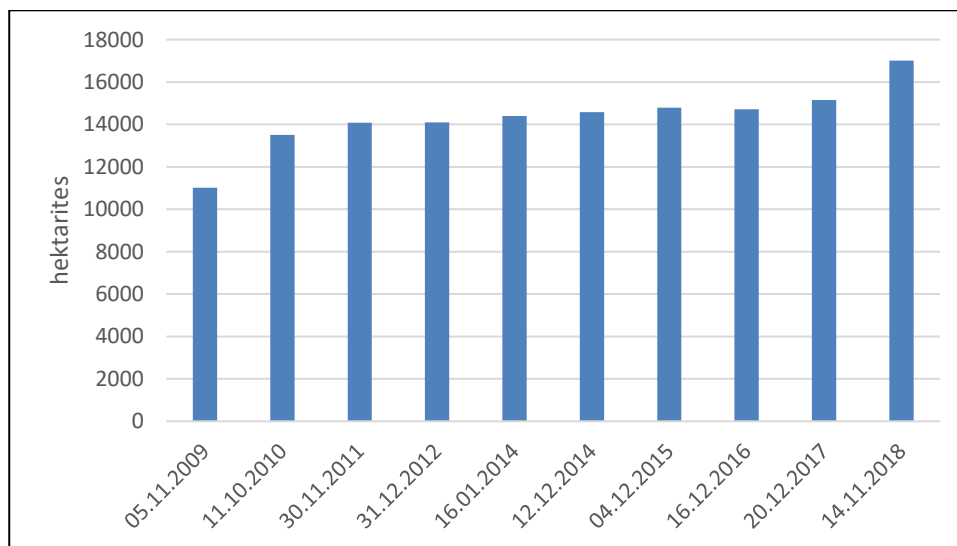
Joonis 3. Rangelt kaitstava metsa (kaitsealade loodusreservaadid ja sihtkaitsevööndid ning püsielupaikade sihtkaitsevööndid) pindala muutus aastatel 2003-2018.

Looduskaitsealade alusel rangelt kaitstava metsa (kaitsealade loodusreservaadid ja sihtkaitsevööndid ning püselupaikade sihtkaitsevööndid) pindala on suurenenud 188 834 hektarilt 193 008 hektarini.

RMK rangelt kaitstav mets moodustub kaitsealade loodusreservaatidest, sihtkaitsevöönditest, püselupaikade sihtkaitsevöönditest, kavandatavate kaitsealade sihtkaitsevöönditest, vääriselupaikadest ja RMK siseste protseduuride alusel rangelt kaitstavatest aladest (nt. lendorava peatuspaigad, risupesad, potentsiaalsed vääriselupaigad), mille pindala ja osakaal kogu RMK metsamaast on 2018. aasta jooksul suurenenud. Aasta 2018. lõpus oli rangelt kaitstavate metsade pindala ja osakaal vastavalt 292 331,6 ha ja 28,6% ning 2017. aasta lõpus olid vastavad näitajad 254 322,0 ha ja 25,3%.

Kaitsealuseid üksikobjekte on RMK maadel registreeritud 150 ja nende arv on viimasel aastal vähenenud ühe võrra.

Vääriselupaikade (VEP) käsitluses toimus 2017. aastal muudatus, mille tõttu ei eristata enam VEPisid ja VEP tunnusega alasid. Järgnevalt joonisel 4 ülevaade VEPide pindalade muutustest, mille aluseks on maakatastriandmed võrdluses keskkonnaregistri andmetega.

Joonis 4. Vääriselupaikade pindala muutus aastatel 2009-2018.

Pärandkultuuriobjektide inventuuriga sai 2011. aasta lõpuks kaetud kõik maakonnad, mille tulemusel kaardistati Eestist kokku üle 35000 pärandkultuuriobjekti. Järgnevatel aastatel on objekte täiendavalt juurde inventeeritud. 2018. aasta lõpus seisuga asuvad 8380 pärandkultuuri objekti tervenisti või osaliselt RMK hallataval maal.

Lisa 1. Metsakategooriate jaotus

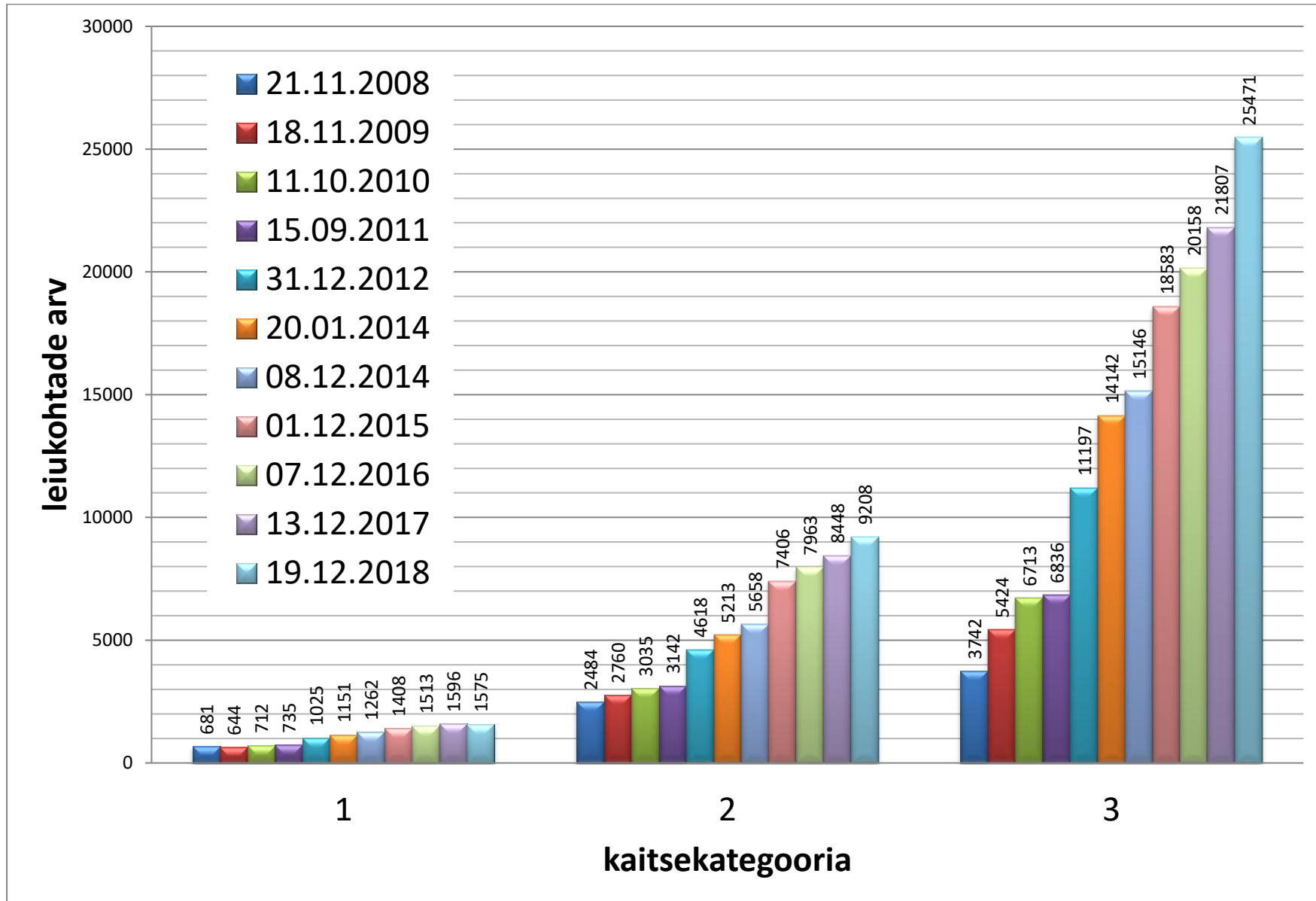
Metsakategooriad (ha, tm)

Arenguklass	Rangelt kaitstav mets		Majanduspiirangutega mets		Majandatav mets		Kokku	
	(ha)	(tm)	(ha)	(tm)	(ha)	(tm)	(ha)	(tm)
Lagedad ja selgusetad alad	8 259,9	69 984	2 219,2	18 994	88 530,4	473 660	99 009,5	562 639
Noorendikud	16 297,6	409 858	4 313,3	94 365	70 487,0	1 247 807	91 097,8	1 752 030
Latimetsad	19 144,4	1 643 021	7 056,2	585 457	75 310,8	6 004 094	101 511,3	8 232 571
Keskealised metsad	99 522,3	17 061 061	33 552,4	6 525 081	240 598,9	45 698 209	373 673,6	69 284 351
Valmivad metsad	32 736,3	7 338 575	10 609,4	2 581 276	69 865,9	16 784 491	113 211,6	26 704 342
Küpsed metsad	116 371,2	31 988 534	19 965,5	5 574 721	108 779,0	30 174 716	245 115,7	67 737 971
Kokku	292 331,6	58 511 033	77 716,0	15 379 894	653 571,9	100 382 977	1 023 619,5	174 273 904
%	28,6	34	7,6	9	63,8	58		

Rangelt kaitstavad ja majanduspiirangutega metsad kaitsepõhjuste lõikes (ha, tm)

Rangelt kaitstavasse või majanduspiirangutega metsa kuulumise põhjus	Rangelt kaitstav mets				Majanduspiirangutega mets			
	(ha)	(%)	(tm)	(%)	(ha)	(%)	(tm)	(%)
kaitsealuse liigi leiukoht	289,1	0,1	64 631	0,1		0,0		0,0
potentsiaalne vääriselupaik	1 369,1	0,5	374 969	0,6		0,0		0,0
lendorava levikukoridor	405,0	0,1	113 344	0,2	837,0	1,1	169 557	1,1
hoiuala	12 275,8	4,2	2 188 128	3,7	7 848,6	10,1	1 457 846	9,5
rand	3 397,6	1,2	606 526	1,0	1 835,7	2,4	338 403	2,2
mälestise kaitsevöönd	127,6	0,0	38 416	0,1	551,6	0,7	131 484	0,9
kaitse-eeskirjata kaitseala	381,1	0,1	87 398	0,1	318,2	0,4	63 433	0,4
tsoneerimata kavandatav kaitseala	7,8	0,0	1 649	0,0	1 605,3	2,1	328 521	2,1
liigi püsielupaiga piiranguvöönd	7 745,0	2,6	1 722 802	2,9	21 860,1	28,1	4 146 101	27,0
natura ala piiranguvööndis, hoialal	38 613,5	13,2	7 773 573	13,3		0,0		0,0
kavandatav sihtkaitsevöönd	85 541,0	29,3	16 479 151	28,2		0,0		0,0
liigi püsielupaiga sihtkaitsevöönd	23 787,9	8,1	4 965 313	8,5		0,0		0,0
looduse üksikobjekt	25,0	0,0	5 699	0,0	89,7	0,1	17 994	0,1
kaitseala loodusreservaat	3 316,2	1,1	721 135	1,2		0,0		0,0
puhkemets	2 264,3	0,8	558 277	1,0	5 049,0	6,5	1 165 931	7,6
geenireservimets	212,0	0,1	53 591	0,1	854,4	1,1	191 607	1,2
kaitseala sihtkaitsevöönd	165 904,4	56,8	32 933 085	56,3		0,0		0,0
lendorava levikuvõrgustik	317,6	0,1	93 711	0,2	1 991,2	2,6	307 032	2,0
lendorava peatuspaik	249,5	0,1	75 404	0,1		0,0		0,0
kaitseala piiranguvöönd	36 856,5	12,6	7 714 026	13,2	33 487,1	43,1	6 906 365	44,9
kavandatav piiranguvöönd	7 397,3	2,5	1 516 217	2,6	19 204,6	24,7	3 603 161	23,4
risupesad	155,6	0,1	50 164	0,1		0,0		0,0

Lisa 2. RMK maadel registreeritud kaitsealuste liikide arv kaitsekategooriate lõikes

Lisa 3. RMK maadel registreeritud kaitsealuste liikide leiukohtade arv kaitsekategooriate lõikes.

